

De Oresteia

van Aischylos

in een versie van
Ted Hughes

Vertaling Tom Kleijn

Inhoud:

AGAMEMNON

PLENGOFFERS

DE WELGEZINDEN

© Copyright: Faber & Faber on behalf of the Estate of Ted Hughes, 1999

© Copyright Nederlandse vertaling: Tom Kleijn 2017

I AGAMEMNON

Voor het koninklijke paleis in Argos.

WACHTER

Goden in de hemel –
jullie zagen me hier op deze toren
de hele nacht, elke nacht, twaalf maanden lang,
dertien manen lang –
Vastgebonden als een hond
op het dak van dit paleis.
Hoog tijd om me los te laten.
Ik heb lang genoeg in de duisternis gestaard,
op de uitkijk naar iets wat nooit verschijnt.
Ik heb genoeg van de sterren –
die schitterende parade van verheven heersers
die nacht na nacht een beetje vroeger
dat tegenhouden waarop ik wacht –
traag als een marteling.
En van de maan die komt en gaat –
zo saai, alsof je van een doodsbed
uitkijkt over zee. Alsof je kijkt naar eb en vloed,
in hun gevangenis, beurtelings gelucht,
erin eruit erin eruit.
Ik ben ziek van de hemel, ziek van de duisternis.
Dat ene licht waarop ik wacht, komt maar niet.
Misschien komt het wel nooit –
het lichtbaken dat van bergtop naar bergtop springt
en het nieuws uit Troje brengt –
'Overwinning! Na tien jaar, Overwinning!'
Dat ene woord waarvoor Klytaimnestra bidt.
Koningin Klytaimnestra – ze draagt een mannenhart
in een vrouwenlichaam,
de angstaanjagende wilskracht van een man
als een scherpgeslepen kling in haar lichaam.
Een verborgen kling.
Klytaimnestra heerst over angst.

Ik sta op, de dauw heeft me doorweekt.
Ik loop rond om mijn pijn te verlichten.
Ik ga liggen – de pijn wordt erger.
Geen dromen. Geen slaap. Alleen angst –
Angst als een klomp verstopping
hier, boven in mijn maag – het kolkte.
Zingen is goed tegen angst
maar wanneer ik probeer te zingen – komen tranen.
Ik huil. Het is niet op te houden.
Alles is veranderd in dit paleis.

Vroeger,
 de rechtmatige koning, orde, veiligheid, pracht,
 een pracht die het hart verhief –
 Allemaal weg.
 Jullie Goden,
 bevrijd me.
 Laat die vlam aan komen springen uit het oosten
 om me te bevrijden.

[50] Waar kwam dat licht vandaan? Dat puntje licht
 in het pikkeduister – dat is nieuw.
 Daar beneden, dicht bij de horizon,
 op de juiste plaats! Het was er net!
 Een flikkerend punt. En het wordt groter. Een vuur!
 Het baken!
 Zeg de Koningin –
 Het is het baken.
 Het vlamt op! Het schudt zijn horens.
 Troje is gevallen.
 De Koning komt naar huis.
 Agamemnon komt. Troje is gevallen!
 Nu kan de Koningin zich verheugen
 en ik zal als eerste dansen – Troje is gevallen.
 De goden hebben onze heerser gezegend.
 Ze hebben mij ook gezegend.
 Ze hebben van mij de bringer van het goede nieuws gemaakt.
 Als de goden de Koning nu ook nog maar veilig thuisbrengen,
 dan kniel ik aan zijn voeten.
 En dan – wat er dan gebeurt,
 beter niet aan denken.
 Alleen de fundamente van dit huis
 kunnen dat verhaal vertellen. Ja, ja,
 de tong die woorden vindt
 voor wat er gaat gebeuren – die tong
 zou eerst de fundamente van dit huis moeten optillen.
 Wie teveel weet over dit huis zoals ik
 moet zijn tong stil laten liggen – vlak, geplet.
 Onder de fundamente.

*Jubelkreet van Klytaimnestra in het paleis. Ze komt op: gooit wierook op altaren,
 enz. De Ouden van Argos komen op: het Koor. Dageraad.*

KOOR

Tien jaar geleden
 verzamelden de zonen van Atreus –
 Menelaos en Agamemnon, allebei
 koningen naar goddelijk recht –
 duizend schepen,
 laadden ze vol met de jeugd van Hellas
 en zeilden over zee om Priamos te straffen.

Twee broers, hunkerend naar oorlog,
hun honger naar oorlog
klonk op
als het krijzen
van adelaars, twee adelaars in vertwijfeling
boven een rotswand
waar ze hun nest leeggeroofd zien –
Ze ranselen de lucht
met hun brede vlerken,
roeien tegen de luchtstromen op.
Ze bewenen in hulpeloze razernij
hun verloren inspanningen,
hun verdwenen broedsel.
Ze jammeren
[100] over hun falende waakzaamheid.
Pijn verscheurt hun keel.
Ze schreeuwen het uit naar de hemel – en in de hemel
horen sommige goden het –
Zeus of Pan
of Apollo hoort het
en heeft meelij,
en stuurt een meedogenloze furie
om de schuldige op te sporen
en de schuld uit zijn ingewand te rukken.

Dus nu stuurt Zeus – beschermer
van het heilig vertrouwen
tussen de gast en de gastheer –
de twee zonen van Atreus uit
om de snoevende tong
tussen Paris' lippen uit te trekken
en Helena uit zijn bed.
Griekenland en Troje raken
met brullend geweld
door dat vervloekte huwelijk verstrengeld
en brengen enkel moordzucht voort.
Speren versplinteren
in kronkelende lichamen,
sterke mannen knielen
onder het gewicht van de duisternis
in hun eigen bloed
en wat er gebeurt
kan niet anders dan gebeuren.
Kan niet niet gebeuren.
Het Noodlot heeft elke man
van deze twee strijdende legers
bij zijn nekvel vast
en ramt zijn gezicht, hulpeloos,
in wat er moet gebeuren.

Priamos brengt plengoffers
om de hemelse machten te paaien.
Tevergeefs.
Hij verbrandt welriekende offers op altaren
om hun meelij op te wekken.
Tevergeefs.
De goden boven en de goden beneden
negeren hem.

Geen steekpenningen,
niets wat plaatsvindt onder het dak van een tempel
of uit de holte van een mond afkomstig is,
kan de hemelse woede bedaren
of afleiden van zijn doel.
Wij waren te oud.
Onze tweede jeugd
leunend op stokken
[150] hield ons uit het gevecht.
Wij bleven hier
op de schroothoop
en speelden met onze dromen,
het speelgoed van dromen.

Het Koor ziet Klytaimnestra.

Koningin Klytaimnestra,
wat is er gebeurd?
Wat heeft u gehoord?
Waarom beveelt u offers te brengen
in heel Argos –
Ieder altaar
van iedere god
staat in lichterlaaie –
Van de keukenaltaartjes van de huisspoken
tot de verheven tempel van Zeus, de hoogste god.
Fortuinen aan kostbare olie
gaan op in rook
en vervuilen de dageraad.
Gekoesterde dieren
zakken door hun knieën
in een golf van bloed.
Wat is er gebeurd?
Wat gebeurt er?
Klopt het
als we hoop bespeuren
bij dit alles?
Of staat ons iets ergers te wachten? Zeg het ons.
Verkondigen al die vurige tongen,
die spleethoevige en gehoornde offergaven
goed nieuws of het tegendeel? Zeg het ons.

Maken ze het kwaad uit het verleden
en de doodsangst voor wat komt, onschadelijk –
Al die angsten die ons ziek maken –
Of verduisteren ze de lucht met iets nog ergers?

Ik ben de man om dit verhaal te vertellen.
Ouderdom
neemt alles weg
behalve een paar woorden die de goden bestendig hebben,
want het oog
dat op het graf is gericht
ziet de kern van de dingen en kan voorspellen.
Toen onze twee Koningen uitvoeren,
toen hun drijvend woud van speren
het anker lichtte,
zeilden twee vogels,
met haaksnavels en brede vleugels,
een zwarte vogel en een witte vogel
over,
rechts van hen – rechts van hen!
Het lot was hen gunstig gestemd!
[200] Het hele leger juichte om dit goede voorteken –
Overwinning!
Toen stortten die twee vogels,
de zwarte vogel en de witte vogel,
zich op een haas, die zwaar was van een tweeling.
Ze joegen haar op en doodden haar.
Het hele leger zag hen
de zwangere haas doden. Ze zagen
de zwarte vogel en de witte vogel
die hun de belofte van een overwinning hadden gebracht
de buik van de moeder openrijten
en de levende ongeboren bewoners eruit rukken –
Het hele leger sloeg die moord op de ongeborenen
van begin tot eind gade.
Als het kwaad in deze wind zit, laat het dan overwaaien.

Kalchas de ziener
herkende de vogels,
de witte vogel en de zwarte,
Menelaos en Agememnon.
Kalchas
riep naar het leger en de twee Koningen:
'Wat betekent deze moord? Ik zal het jullie zeggen.
Het betekent
een overwinning met een wending.
Het lot zal
alle vee van Troje,
alle oogst van Troje vernietigen
en tenslotte

het allerheiligste van de stad voor jullie openen.
Maar wanneer jullie Troje hebben ontdaan van haar bloed en haar borelingen,
kunnen jullie de woede van de hemel verwachten.
Artemis met het maangezicht, de godin,
de moeder van de hazen,
de prachtige Artemis,
godin van de schoot en haar geheimen,
beschermster van moeders en hun lievelingen,
heeft de doodskreet van de haas gehoord.
Zij zag wat haar vaders vogels hadden aangericht,
ze keek door het bloedige gat
waardoor de schoot van de haas geplunderd was.
Zij zag de grotere moord daarachter
die nog gepleegd gaat worden
door de haaksnavelige hoofden,
de witte vogel en de zwarte vogel –
Wat zal ze nu doen?
Zal ze de triomf van de grote vogels prijzen –
Zal ze het plunderen van de schoot vergeven?
Kan ze de doodskreet, onhoorbaar voor mensen,
van de ongeborenen vergeven?
[250] Apollo, god die geneest,
Apollo,
genees de wonden in de buik van je zuster,
temper haar woede, kalmeer haar razernij
voordat ze compensatie eist
die geen van ons kan betalen,
voordat ze de vloot vastlegt in de luwte van een eiland
onder een voortdurend verkeerde wind,
die de twee Koningen dwingt
een ding te offeren
waar ze nauwelijks naar durven kijken,
een bemind, verbijsterd, lieflijk schepsel,
een offer dat niet gegeten kan worden,
een offer dat het hart vergiftigt
en zijn bloed in dit paleis vergiet,
dat de woedende schoot van de vrouw vult
die wacht in dit paleis –
en Artemis wreekt, die de plaats van de schaduw
van de grote koningin inneemt.
En dan neemt Klytaimnestra's schaduw
de gestalte aan van een man die vermoord op de grond ligt.
En de bloedige voetafdrukken van Klytaimnestra
worden de voetafdrukken van het geofferde kind –
Bloedige voetafdrukken die door dit paleis wankelen
van generatie op generatie.

Dit is hoe Kalchas de ziener
de moord op de haas ontraadselde.
Met een uitgemaakte, door god gegeven overwinning

opende hij het oor van Agamemnon
voor het eerste gerucht van een vloek
en opende daarmee zijn hart voor de fatale
tegenstrijdigheid van de hemelse machten.

Maar toen troostte hij hem met hoop –
hoop op een goede afloop.
Wat is goed? Wie is God? Het masker
van het grote naamloze.
Wie kan daar iets over zeggen?
Ik noem God Zeus
en Zeus, of de nog grotere
die zich als Zeus voordoet en zo voor de mens herkenbaar is,
heeft de mens deze wet gegeven:
de waarheid
moet door lijden uit onze koppige levens
gesmolten worden.
Niets spreekt de waarheid,
niets zegt ons hoe de dingen werkelijk zijn,
niets dwingt ons te weten
wat we niet willen weten,
behalve pijn.
[300] Zo verkondigen de goden hun liefde.
Waarheid komt met pijn.

Agamemnon
hoorde door de woorden van de ziener
de verschrikking in beweging komen en opdoemen.
Maar hij was niet langer een man in een mannenlichaam
oog in oog met het eenzame lot
dat hem zou doden.
Hij was een oorlogsmachine,
een militaire operatie in actie, een heel volk vol wraakzucht.
Zijn profiel bestond uit de boeg van duizend schepen.
Maar intussen hield de verkeerde wind onze vloot gevangen
en vastgepend in de luwte van Aulis.
Dat was de oorzaak van alles.
De zee stond hoog om de landpunt,
als de muur van een gevangenis. In die baai
zat heel het leger in de val. Weken gingen voorbij,
het touwwerk van de schepen rotte weg
en onder de mannen begon het te gisten. In de windvlagen
sleurden de schepen hun ankers mee, doorboorden elkaar,
verpletterden elkaars ribben, sloopten elkaar
en braken in de branding tegen de rotsen aan stukken.
Vorraden gingen op of raakten beschimmeld.
Mannen verloren hun verstand.
Woede uitbarstingen uit verveling, schreeuwende ruzies,
zinloze moorden, mouterij en desertie,
vetes tussen facties. Tenslotte, de ziekte.

Onder die wind die alles blokkeerde
werd de overvolle gevangenis die eens een leger was
een ziekenhuis.

Op dat moment sprak Kalchas de ziener
in naam van de hemel. Hij zei ons
wat er gedaan moest worden
om die wind te keren –
Toen ze hoorden wat Artemis eiste
schreeuwden de krijgsheren
dat ze het niet wilden geloven.
Behalve Agamemnon – Agamemnon
brulde van pijn
toen hij het hoorde,
alsof hij onverwacht door een nachtelijke pijl was gewond.
Ze verwerkten het, die hoofdmannen,
en met veel vertoon van verdriet
stampen ze met hun koninklijke staf
op de aarde.
Toen kwam Agamemnon, niet voor niets onze generaal,
met de volgende pijnlijke woorden weer tot zichzelf:
Als ik de godin gehoorzaam,
moet mijn eigen dochter sterven.
Als ik het de godin weiger, moet dit hele leger
[350] ontbonden worden.

Als ik de godin gehoorzaam en mijn dochter dood –
wat word ik dan?
Een monster voor mezelf, voor heel de wereld,
een monster, voor eeuwig en altijd –
dat de bloedige jurk van zijn dochter
als een tulband draagt. De Koning der wreedheid,
die zijn koninklijk paleis opschildert
met haar bloed, het bloed van Iphigeneia.
Die zijn bad na de strijd
parfumeert met het bloed van Iphigeneia.
Die de drinkbekers van zijn familie
vult met het bloed van Iphigeneia –
Zo zal ik voortleven in de hoofden van de mensen.

Maar als ik het de godin weiger, wat gebeurt er dan?